

نظارت اجتماعی

www.ketab.ir

محمد مهدی کوشا

سرشناسه : کوشا، محمد مهدی، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور : نظارت اجتماعی / محمد مهدی کوشا.

مشخصات نشر : تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی و اجتماعی دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری : ۱۳ ص.

شابک : 978-964-7508-52-0

وضعیت فهرست : قیفا

نویسنده

موضوع : کنترل اجتماعی

موضوع : اسلام و اجتماع

شماره افزوده : ایران. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی

رده بندی کنگره : ۱۶۸۷ ۱۹۸۵۱۱۱ FM

رده بندی دیویی : ۳۰۳۳۳

شماره کاتالوگ ملی : ۱۶۷۲۰۳۱

دانستنی های سیاست (نظارت اجتماعی)

معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی

مؤلف: محمد مهدی کوشا

مدیر هنری: رسول خسرویگی

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۸

تمام حقوق محفوظ است

فهرست اجمالی

۷ فهرست تفصیلی

۹ پیشگفتار

۱۱ مقدمه

۱۲ تعریف مفهوم نظارت اجتماعی

۱۳ اهمیت نظارت اجتماعی

۱۴ ضمانت اجرا

۱۵ سطوح گوناگون نظارت اجتماعی

۱۶ انواع نظارت اجتماعی

۱۷ الف) نظارت مثبت و منفی

۱۷ ب) نظارت رسمی و غیررسمی

۱۹ ج) نظارت گروه و نهاد

۲۰ طبقه‌بندی گروه‌های اجتماعی از لحاظ شدت نظارت

۲۰ الف) گروه‌های خانوادگی و آموزشی

۲۱ ب) گروه‌های سیاسی و اقتصادی

۲۱ ج) گروه‌های دینی

۲۲ رهبری و نظارت اجتماعی

۲۲ الف) رهبری محول

-
- (ب) رهبری شخصی ۱۱۲
- ارتباطات و مراقبت اجتماعی ۱۱۴
- نظارت اجتماعی در عمل ۱۱۶
- تمایز بین حرم و انحراف ۱۱۸
- نظارت اجتماعی در جامعه اسلامی ۱۱۹
- هنجار در جامعه اسلامی ۱۲۰
- تفاوت هنجارهای دینی و هنجارهای غیردینی ۱۲۲
- ضمانت‌های اجرایی در جامعه اسلامی ۱۲۳
- ضمانت‌های درونی ۱۲۴
- مجازات در جامعه اسلامی ۱۲۷
- مقایسه ضمانت‌های اجرایی در جامعه اسلامی با جامعه غیراسلامی ۱۲۹
- ناظران اجتماعی در جامعه اسلامی ۱۳۰
- ویژگی‌های ناظران اجتماعی در جامعه اسلامی ۱۳۲
۱. احساس وظیفه شرعی ۱۳۲
۲. تأمین سعادت واقعی ۱۳۳
۳. امکان بهره‌گیری از ضمانت‌های درونی، بیرونی، دنیوی و اخروی ۱۳۴

فهرست تفصیلی

- ۱ نظارت اجتماعی، دنباله‌رو فرایند اجتماعی شدن است
- ۲ اعمال نظارت اجتماعی در مدرسه
- ۳ نظارت اجتماعی لازمه تأمین نظم در جامعه است
- ۴ فرد متصرف در جامعه، کیست؟
- ۵ پاداش و مجازات رسمی و غیررسمی
- ۶ نظارت اجتماعی جمع بر فرد و فرد بر جمع
- ۷ نظارت اجتماعی گروه‌های کوچک
- ۸ طبقه‌بندی نظارت اجتماعی با توجه به اهداف جامعه است
- ۹ تأثیر به کارگیری نظارت مثبت و منفی در روند اجتماعی شدن
- ۱۰ تأمین هم‌نوایی اجتماعی، وظیفه نظارت مثبت و منفی است
- ۱۱ اعمال نظارت رسمی از طریق مجازات رسمی است
- ۱۲ غیررسمی مبتنی بر تأیید و یا عدم تأیید گروه همسال است
- ۱۳ خویش‌نهادی عنصر اصلی نظارت اجتماعی
- ۱۴ تفاوت اعمال نظارت میان گروه‌های نخستین و دومین
- ۱۵ مراقبت نهادی تأثیر واقعی محیط فرهنگی است
- ۱۶ رسوم و عرف اجتماعی ابزارهای نظارت نهادی هستند
- ۱۷ فشرده‌ترین اعمال نظارت در گروه‌های خانوادگی و آموزشی است
- ۱۸ اطاعت از هنجارها و ارزش‌های فرهنگی، هدف این گروه است

تأمین اهداف گروه‌های دینی از سوی مؤمنان صورت می‌گیرد ۱۱۱

تفاوت رتبه‌بندی در گروه‌های اجتماعی از لحاظ نظارت ۱۱۲

انواع رهبری ۱۱۱

رهبری محول اکتسابی نیست ۱۱۱

رهبری شخصی اکتسابی است ۱۱۲

سخنان نوع رهبری شخصی ۱۱۲

رهبری کاریزماتیک ۱۱۵

قدرت استثنایی رهبر کاریزماتیک ۱۱۶

رهبری ابر سازمان‌ده ۱۱۷

نقش‌ها باید از انتظارات گروه یا جامعه باخبر باشند ۱۱۸

هدف آگهی تجارتنی ۱۱۹

تبلیغات، ابزار نیرومند مراقبت اجتماعی است ۱۲۰

هدف اجتماعی تربیت ۱۲۱

شیوه اعمال نظارت اجتماعی ۱۲۲

خانواده و جامعه‌پذیری ۱۲۳

مدرسه و جامعه‌پذیری ۱۲۴

گروه همسالان و جامعه‌پذیری ۱۲۵

رسانه‌های گروهی و جامعه‌پذیری ۱۲۶

محل کار و جامعه‌پذیری ۱۲۷

نظام قانونی و جامعه‌پذیری ۱۲۸

رفتارهای انحرافی ۱۲۹

«جرم» واژه‌ای برای توصیف رفتار خلاف قانون است ۱۳۰

شرایط رفتاری مشخص‌کننده حسن و قبح رفتار است ۱۳۱

توجه اسلام به نظارت اجتماعی ۱۳۱

اهمیت نظارت اجتماعی در قرآن و روایات ۱۳۲

از نظر اسلام اعمال انسانی در ۵ قالب قرار می‌گیرد ۱۳۳

نظارت اجتماعی مسائل اخلاقی را دربرمی‌گیرد ۱۳۴

اقسام هنجار اسلامی ۱۳۵

هنجارهای دینی به‌منظور سعادت انسان است ۱۳۷

۱۸) برخورداری هنجارهای دینی از ضمانت‌های اجرایی

۱۹) هنجارهای غیردینی مصنوع دست بشر است

۲۰) تقسیم هنجارهای اسلامی به دو دسته

۲۱) انواع ضمانت اجرایی در نظام اسلامی

۲۲) مهم‌ترین ضمانت‌های اجرایی در جامعه اسلامی

۲۳) ایمان به‌عنوان ضمانت اجرایی درونی است

۲۴) مجموعه‌ای از حقایق مسلمانان

۲۵) مشکلات جامعه غیردینی و تفاوت آن با جامعه مذهبی

۲۶) انواع ضمانت‌های بیرونی در جامعه اسلامی

۲۷) اعدام و رجم شدیدترین مجازات نظام اسلامی

۲۸) علت اجرای حکم برضد مجرمان، در جامعه اسلامی

۲۹) قصاص روحیه تبهکاری را مهار می‌کند

۳۰) دیه عامل بازدارنده برای مجرم

۳۱) زندان عامل بازدارنده از تصرف آزادانه است

۳۲) مؤثر بودن ضمانت اجرایی در جوامع اسلامی

۳۳) ضمانت‌های دنیوی و اخروی اسلام

۳۴) کاهش نقض هنجارها به‌دلیل حضور ضمانت اخروی

۳۵) اعتقاد صاحب‌نظران غربی در مورد هنجارهای دینی

۳۶) حضور و نظارت «ولی» در اجتماع

۳۷) حق نظارت ولی فقیه (حاکم)

۳۸) حق نظارت پدر و مادر

۳۹) حق نظارت افراد باایمان

۴۰) سه گروه در جامعه اسلامی حق نظارت دارند

۴۱) دایره ولایت و حق نظارت

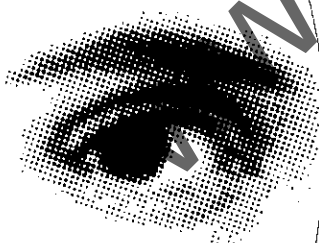
۴۲) بخش‌های مرتبط با ولی فقیه

۴۳) قوه قضاییه و فرآیند نظارت اجتماعی

۴۴) احساس وظیفه شرعی انگیزه مشارکت است

۴۵) تأمین سعادت مهم‌ترین هدف ناظران اجتماعی است

۴۶) اصلاح منحرفان به‌واسطه ضمانت اجرایی

پیشگفتار

فرهنگ سیاسی مردمان ایران زمین از دیرباز و به شهادت اعصار گوناگون تاریخ، فرهنگی مبتنی بر کرامت و ارزش‌های انسانی و دینی با ویژگی‌های خردورزی، اعتدال‌خواهی، منطق‌گرایی و میانه‌روی بوده است. همگان می‌دانند که در سپیده‌دم تاریخ حیات بشری، ایرانیان با مشی عالمانه و عدالت‌خواهانه خود، ارائه‌کننده الگو‌هایی کارآمد برای تأسیس و مداوم سلسله حکومت‌های بشری بوده‌اند و آنگاه که سرزمین ایرانیان به نام اسلام و اسلام‌خواهی مزین شد، عصر زرین دیگری از تاریخ مردمان آن و تاریخ بشریت آغاز شد.

تأکید بر علم، دانایی، خردباوری و روشنگری توأم با عدالت‌جویی و میانه‌روی از اصولی است که پیشوایان بزرگ اسلامی پیوسته آن را گوشزد کرده‌اند. مهم‌ترین آنها کلام نورانی امیرالمؤمنین حضرت علی (ع) می‌باشد که

می‌فرمایند:

«لَا يَرَى الْجَاهِلُ إِلَّا مَفْرَطًا أَوْ مُفْرَطًا»

جاهل و نادان همواره یا افراط می‌کند یا تفریط.

تعمق و تفکر در این فرمایش گرانبها مشخص می‌سازد که شرط رها شدن از دام افراط و تفریط، غلبه بر جهل و کسب شناخت و آگاهی لازم و کافی انسان‌ها از شرایط سیاسی، فرهنگی و... خود است. کسانی دچار افراط و تفریط می‌شوند که شناخت صحیح و دقیقی از ابعاد مختلف نظری و عملی پدیده‌های انسانی نداشته باشند. جهل، افراط و تفریط به همراه می‌آورد و علم و آگاهی روشنیابی بخش و اعتدال آفرین است.

روشن است که فعالیت فرهنگی و سیاسی دانشجویان و جامعه علمی کشور تا زمانی که به آگاهی لازم در مورد نظریه‌ها، شخصیت‌ها، سازمان‌ها، تاریخ و مفاهیم مختلف علوم سیاسی و اجتماعی مجهز نشود نمی‌تواند به حرکت فزاینده توسعه کشور کمک کند. تعمق و تدقیق در کاربست یافته‌ها و مفاهیم سیاسی و آشنایی هر چند مختصر با دانستنی‌های سیاست و فرهنگ، فرصت‌ها و چالش‌های جامعه بشری را برای قشر فرهنگی و دانشگاهی روشن‌تر می‌سازد. این گونه است که می‌توان به تقویت تعهد اجتماعی قشر دانشگاهی و حضور مؤثرتر نخبگان دانشجویی در سیاست امیدوار شد.

معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای انجام رسالت‌ها و مأموریت‌های کلان خویش و نیز تحقق دانشگاه تمدن‌ساز اسلامی-ایرانی، با تلاش برای تسلط گفتمان علم و دانایی-محوری که همواره سرلوحه فرهنگ ایرانیان بوده است و نیز اهتمام خاص به اصل آموزش-محوری در کلیه فعالیت‌های جمعی دانشجویی از جمله فعالیت‌های سیاسی ایشان، وظیفه خود می‌داند تا قشر جوان جامعه دانشگاهی کشور را که آینده‌ساز ایران اسلامی هستند، با برخی از اصطلاحات و مفاهیم سیاسی

و فرهنگی در قالب انتشار کتابچه‌های «دانستنی‌های سیاست و فرهنگ» آشنا سازد. باشد که دانشجویان عزیز با کسب شناخت و معرفت لازم از سیاست در دو حوزه نظر و عمل، بتوانند عالمانه، سیاست اسلامی و ایرانی را که برخاسته و نشأت گرفته از این دو منبع هویتی است، به عنوان الگویی الهام‌بخش برای جهان‌بین معرفتی نمایند و طریقت اعتدال‌خواهی و استقلال‌منشی را در تعامل و رقابت سازنده بیاموزند.

دغدغه اصلی و مهم این معاونت، پرهیز جامعه علمی و به خصوص دانشجویی کشور از افراط و تفریط و تأکید بر نهادینه ساختن فرهنگ سیاسی «اعتدال و خردورزی» به منظور ایجاد بستری مناسب برای نقد، مناظره، نظریه‌پردازی و شکوفایی علمی در راستای ارتقای خودباوری، عدالت‌جویی و معنویت‌خواهی است.

در پایان شایسته است از مدیرکل محترم دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی جناب آقای دکتر علامرضا خواجه‌سروی که این مجموعه گرانبها با حمایت، همفکری، راهنمایی و دلیسوزی ایشان به مرحله اجرا درآمد، آقایان دکتر جلیل دارا، معاون و دکتر علی آدمی مشاور محترم دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی که مشاوره و راهنمایی مستمر مجموعه از ابتدا تاکنون را بر عهده داشتند، آقایان روح‌الله نصراللهی و سید رازق بهیار مقدم که زحمت نظارت، ویراستاری و ارزیابی علمی مجموعه فوق را متقبل شدند، همچنین سرکار خانم فائزه معینی که ویراستاری ادبی و فنی مجموعه را به عهده داشتند و همکاران محترم گروه اطلاع‌رسانی از جمله آقای جواد علی‌پور که این اثر را تا مرحله چاپ و انتشار پیگیری کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی شود.

محمدباقر خرمشاد

معاون فرهنگی و اجتماعی